

Schade en schadeloosstelling

1. Alvorens op de schadebegroting en het schadeherstel in te kunnen gaan, moet worden bepaald wat als schade in aanmerking komt. Schade is het negatieve verschil tussen twee toestanden, namelijk de toestand waarin het slachtoffer zich ingevolge de onrechtmatige daad bevindt en de toestand waarin het zich bij ontstentenis van de onrechtmatige daad zou hebben bevonden.

Schade gaat gepaard met verlies, met nadeel, met de aantasting van waarden. Alvorens de schade te begroten moet de aard van het waardeverlies, soort per soort, nauwkeurig worden bepaald.

Aan de schade komt een tijdsdimensie en een ruimtelijke of sociale dimensie toe, waardoor de omvang ervan wordt bepaald:

- de tijdsdimensie impliceert dat wordt onderzocht hoe het negatieve verschil tussen beide in aanmerking te nemen toestanden vanaf het ontstaan ervan is geëvolueerd en hoe het zich vanaf de rechterlijke uitspraak nog verder zal ontwikkelen. Zowel de toestand van het slachtoffer na het ongeval, als de toestand waarin het zich bij ontstentenis daarvan zou hebben bevonden, moeten met andere woorden op een zich ontwikkelende tijdsas worden uitgezet. Hoe langer dat negatief verschil bestaat, hoe belangrijker de schade is;
- De ruimtelijke of sociale dimensie van de schade verwijst naar de vaststelling dat schade dikwijls met weerkaatsing op andere rechtssubjecten gepaard gaat. Uit de vaststelling dat veel weerkaatsingsschade wordt berokkend kan, bij wijze van vermoeden, worden afgeleid dat de initiële schade belangrijk was.

Het negatieve verschil tussen de twee in aanmerking genomen toestanden heeft steeds betrekking op een bepaalde, aangetaste waarde. Zo kan er sprake zijn van schade aan de fysieke integriteit, schade aan het arbeidsinkomen, pijn en aantasting van gevoelens, zaakschade, verlies van koopkracht, verlies van intrest, enz.

2. Schade opgevat als het negatieve verschil tussen de twee in aanmerking genomen toestanden komt evenwel slechts voor herstel of vergoeding in aanmerking als zij zeker, persoonlijk en rechtmatig is.

Wordt de vereiste van zekerheid op de spits gedreven, dan bestaat het risico dat heel wat schade wordt miskend. Vooral in haar tijds- en ruimtelijke dimensie zijn tal van onzekerheidsfactoren aan te treffen, die nooit helemaal kunnen worden vermeden.

Daarom wordt terecht aangenomen dat geen absolute, doch slechts een rechterlijke zekerheid vereist is. De rechter moet, op basis van de hem voorgelegde feiten, kunnen aannemen dat het bestaan en de omvang van de schade voldoende waarschijnlijk is om als zeker te kunnen worden aangemerkt.

Eenmaal de feitenrechter tot het besluit is gekomen dat een bepaalde schade zeker is, moet niet meer in aanmerking worden genomen dat de schade steeds, in min of meerdere mate, een abstractie van de werkelijkheid is.

3. De schade moet steeds *in concreto* worden begroot, zelfs bij een vergoeding *ex aequo et bono*, zodanig dat het slachtoffer, voor zoveel als mogelijk, teruggeplaatst wordt in de toestand waarin hij of zij zich zou hebben bevonden indien er geen ongeval gebeurd zou zijn. Die werkwijze moet – althans in rechte – toelaten het slachtoffer terug te plaatsen in de toestand waarin het zich, m.b.t. de aangetaste waarde, bij ontstentenis van het ongeval zou hebben bevonden.

Eenmaal de schade van het slachtoffer is hersteld of vergoed, staat in rechte vast dat de aansprakelijke zijn schuld heeft betaald.

Het negatieve verschil tussen de twee in aanmerking te nemen toestanden moet bij voorrang en voor zover mogelijk, in natura worden hersteld door de aansprakelijke door hem de kost van het herstel te doen dragen. Het herstel (in natura) brengt de schadelijder werkelijk terug in de toestand waarin hij zonder de onrechtmatige daad zou hebben verkeerd. Uiteraard moet het slachtoffer wel het initiatief nemen om een aldus omschreven schadeloosstelling te verkrijgen.

Indien het herstel in natura niet gevorderd wordt of onmogelijk is, moet de schade door middel van een vergoeding worden gecompenseerd.

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen de reeds geleden schade (tussen het ogenblik van het ongeval en dat van de uitspraak) en de toekomstige schade:

- reeds geleden schade is niet meer voor herstel in natura vatbaar en moet derhalve worden vergoed.
- toekomstige schade (te lijden na de uitspraak van de feitenrechter) is moeilijker te begroten omdat het bestaan en de omvang van de waarde aantasting minder makkelijk is vast te stellen.

De indeling van menselijke schade

Soorten menselijke schade

4. Schade aan de persoon van de mens gaat gepaard met de belangrijkste waarde aantasting.

Een onderscheid moet worden gemaakt tussen de gezondheidsschade en de aantasting van het economisch potentieel ingevolge arbeidsongeschiktheid.

Onder gezondheidsschade is de aantasting van de volgende waarden te rangschikken: de fysieke integriteit, de psychische integriteit, de zelfredzaamheid in het dagelijks leven, de pijn, de gevoelens... De omvang van die schade is niet rechtstreeks in geld becijferbaar.

Sommige van die waarde verliezen kunnen door geneeskundige tussenkomst en/of verzorging, materiële hulpmiddelen, hulp van derden, ..., geheel of deels, worden opgevangen en hersteld. Wanneer dit onmogelijk is, moet een compenserende vergoeding worden toegekend (vergoeding van morele schade).

Het verlies van arbeidsinkomen is rechtstreeks in geld becijferbaar: het is het verschil tussen het inkomen dat het slachtoffer zou hebben verdiend *zonder* de onrechtmatige daad en het inkomen dat hij *na* de onrechtmatige daad kan verdienen. Omdat het verlies van arbeidsinkomen op lange termijn moeilijk concreet is vast te stellen zal men zich vaak moeten beperken tot een schatting van het verlies aan economisch potentieel.

Het herstel in natura van de gezondheidsschade (m.b.t. de fysieke en psychische integriteit) kan het verlies van arbeidsinkomen beïnvloeden. Indien het herstel in natura van die gezondheidsschade succesvol verloopt, zal zulks meestal het verlies van arbeidsinkomen en derhalve de schade uit arbeidsongeschiktheid kunnen beperken.

Is herstel niet (verder) mogelijk, dan zal het verlies van arbeidsinkomen in principe de maat van de compenserende vergoeding zijn.

Indeling van het schadeveld

5. Per schadesoort (voor elke aangetaste waarde) en binnen elke schadesoort, per schade-element, moet – zoals reeds toegelicht – een onderscheid worden gemaakt tussen verleden en toekomstige schade.

Verleden schade (d.i. geleden tussen het ogenblik van het ongeval en dat van de uitspraak) is meestal met grote zekerheid vast te stellen en te begroten.

De kaarten liggen anders ten aanzien van toekomstige schade: enige "onzekerheid" is daarbij steeds aan te treffen, wat nochtans ontoereikend is om haar als onvoldoende waarschijnlijk, dan wel als rechterlijk onzeker van de hand te wijzen.

Door een beroep te doen op actuaariaatskennis, op geïndexeerde renten en op andere technieken kan, bij zeer zware schadegevallen, de reeds vastgestelde en begrote toekomstige schade soms accurater worden vergoed.

Wordt daarover getwijfeld, dan kan een voorbehoud voor de toekomst worden toegekend, zodat de toestand van het slachtoffer na verloop van tijd kan worden herbekeken.

Het gebruik van de indicatieve tabel

6. Het voorgaande wijst op drie belangrijke beperkingen bij het gebruik van de indicatieve tabel:

– wanneer het slachtoffer het bestaan en de omvang van zijn schade met rechterlijke zekerheid kan aantonen en begroten, moet de bewezen schade worden aanvaard en bevindt hij/zij zich buiten het toepassingsgebied van de indicatieve tabel.

Hierbij is aan te stippen dat het slachtoffer de kost van het herstel van de berokkende schade kan vorderen. Ook in dat geval kan de indicatieve tabel niet worden gehanteerd;

– alleen wanneer het bestaan van schade rechterlijk zeker is, maar de omvang ervan niet *in concreto*, met rechterlijke zekerheid kan worden bepaald, is het – voorzichtige – gebruik van de indicatieve tabel op zijn plaats;

– de indicatieve tabel is geen bindend voorschrift. De tabel laat de soevereine beoordeling van de feitenrechter, geval per geval, onverkort.

Ze heeft slechts tot doel voor de partijen en de rechters een hulpmiddel te zijn, waaraan zij hun zienswijzen, resp. beoordelingen kunnen toetsen.